

Rubinek Gyula: A falu.*)

A vidék elnéptelenedése, a falusi lakosságnak a városok felé való özönlése csak két évtizeddel ezelőtt is ismeretlen fogalom volt előttünk. A külföld siránkozása a vidék, a falu elnéptelenedése felett minket többé-kevésbé hidegen hagyott.

Amióta azonban a kivándorlási láz népünket megszállta s egész falvakat elnéptelentett, amióta Budapest, de a többi vidéki városok nagyarányú fejlődése a vidékre mind erősebben érezteti felszívó hatását, amióta az olcsó és gyors közlekedés megkönnyítette a munkaalaknak felkeresését és kihasználását, a vidék elnéptelenedésével – mint küszöbön álló általános veszélylyel – nekünk is számolnunk kell.

Mi okozza a falu elnéptelenedését? Az az óriási különbség, amely falu és város között tényleg fennáll. Ne kezdjük itt mindjárt a munkaalkalom bőségével, a könnyebb kereseti viszonyokkal, mert ezzel szemben áll a drágább megélhetés s ez egymagában nem vonná maga után a falu elnéptelenedését. A jobb kereseti viszonyok mellett azonban ott vannak a kényelmi és egészségügyi intézmények, mint járda, világítás, vízvezeték, csatornázás, fürdő, tiszta lakás, kórház, ingyen gyógykezelés, az iskoláztatás és önképzés olcsósága és lehetősége, a legkülönbözőbb olcsó szórakozások, melyeket megszokván, azokat nélkülözni nem tudja, odahaza falujában még csak szerény méretben sem találja meg.

Mindezeknek a körülményeknek az egybejárása váltja ki a falu lakójában az otthonával való elégedetlenséget, amely lassan a városi élet utáni ellenállhatatlan vágygá fejlődik benne. Nagyban elősegíti ezt a katonaság is, amely a nagy városokban összpontosítván, bőséges alkalmat nyújt a városi élet előnyeinek megismerésére s illetve arra, hogy a falu és város között tényleg fennálló kirívó ellentéteket megismertesse.

Elősegíti a krajczáros napisajtó, amely a fővárosi s általában városi látványosságokat, szórakozásokat és élvezeteket kiszínezi, hosszasan és élénken kommentálja. De elősegíti főleg a városok munkáskészüksége. Az eleinte csak téli munkát kereső falusi napszámoselem lassan elvárosiasodik s nyárára is ott marad a lakás-építkezéseknél s végül családját is áttelepíti.

A falu népét természetesen a várostól, a jobb élet megismerésétől elzárni nem lehet, de igen lehet és kell is a falusi és városi élet között ma fennálló kirívó ellentéteket, ha nem is eltüntetni, de mérsékelni, mert vi-

*) Szerzőnek az Országos Magyar Gazdasági Egyesület szociális bizottságában tartott előadásából, melyet szíves volt rendelkezésünkre bocsájtani.

szont a falunak is, a falusi tartózkodásnak is megvan a maga bája, természetadta előnye s legfőként olcsósága a drága városi élettel szemben.

Ezeknek a kirívó ellentéteknek a mérséklésének szükségességére mutat rá ékesszólóan Meline „Retour à la terre” című kitűnő munkájában, amidőn a falu mellett a falusi otthon” és falusi élet kellemessé és vonzóvá tétele mellett tör lándzsát, amely egyedül alkalmas eszköze annak, hogy a falusi népet a faluhoz kössék.

Amíg azonban Meline csak az akció szükségességét hangoztatja, addig Németországban már ez irányban egy nagyszabású tevékenység folyik számos, de különösen a: „Deutscher Verein für ländliche Wohlfahrts- und Heimatspflege” c. egyesület kebelében.

Nevezett német egyesület 1896-ban alakult s célja volt a vidéken elszórtan működő rokonirányú testületeket egyesíteni, egyöntetűen irányítani s az egész mozgalomnak országos kereteket és jelentőséget adni, hogy ilyképp a társadalom és kormány figyelme fokozottabb mérvben irányíttassék a vidékre, a vidék bajainak orvoslására.

Az egyesület háromirányú működést fejt ki és pedig mezőgazdasági, szociális és jóléti, az otthon és a hazaszeretetet ápoló irányban.

Mezőgazdasági téren küzd a tisztességtelen verseny és uzsora ellen a szövetkezeti eszme terjesztésével, ingyen tanácsokat ad a biztosítás minden ágazatában, különös gondot fordít a háziipar, gyümölcsstermelés és feldolgozás, kender- és lentermesztés és feldolgozás, baromfitenyésztés, méhészet, halgazdaság terjesztésére és ezek terményei értékesítésére. Mindenütt tanácsos és útbaigazítással szolgál, anélkül, hogy maga üzlettel foglalkoznék. Útbaigazítással szolgál és ingyen tervekkel vízvezeték, világítás vagy erőszolgáltatási berendezések létesítésénél s illetve ezek létesítését, ahol ennek lehetősége megvan, előmozdítja.

Szociális téren telepítési és parcellázási kérdésekben tanácsos szolgál, foglalkozik a katonák mezőgazdasági és szociális irányú oktatásával, hogy a városban a falut el ne feledjék, küzd az iszákosság ellen, terjeszti a szövetkezeti „eszmét, foglalkozik a munkásközvetítéssel, községi ügyekkel s ingyen jogvédelmet nyújt a hozzáfutóknak, akik erre reá vannak utalva. Háztartási iskolákat tart fenn, népszerű lapokat és könyveket ad ki, állatvédelemre oktat, közegészségügyi intézményeket létesít, a gyermek- és betegápolás okszerű módját terjeszti, a nyomorék és árva gyermekek gondozására és neveltetésére buzdítja a községeket s erre alkalmas intézményeket kezdeményez és létesít stb., stb. Az otthon és haza szeretetét azáltal igyekszik növelni és ápolni az egyesület, hogy a falu és lakóházba csint és kényelmet igyekszik varázsolni a község rendezésével, utak, járdák, fasorok, ligetek, vízvezeték, vagy közutak, rendezett utcák, öntözés, fürdők létesítésével, a népviselet megőrzésével, a háziipar felkarolásával, egészséges és lapályos építkezéssel, amihez ingyen ter-

vekkal az egyesület szolgál, a néplélek nemesítésével, zenekarok, dalárdák, olvasóköri, színi és mozgófényképes előadások, népünnepélyek útján, mely utóbbiak alkalmul szolgáljanak egyházi és nemzeti ünnepnapok megünneplésére, de egyúttal a község múltjában kiemelkedő események megörökítése, illetve felelevenítésére s a községi életben érdemeket szerzett egyének kitüntetésére.

Az egyesület irodalmi kiadványaiból szabadjon csak a legjellemzőbbeket kiemelni.

Hivatalos lapja a „Das Land”, amely a főirányítást adja a falusi szervezeteknek és egyeseknek. Füzetes kiadványai közül a fontosabbak: Das Glück am Lande; Der Zug der Landmädchen nach der Grosstadt; Die Kreis- und Gemeindeverwaltung; Ländliche Gemeinde-wasserleitungen; Feste und Spiele des deutschen Volkes; Ländliche Volksfeste und Fürsorge für die erwachsene Jugend; Bäuerliche Blumengarten; Die Frau auf dem Lande; Für unsere Mädchen; Eltern- und Familienabende: Ratgeber für Dorf theater; Die Dorfbühne; Die Dorfmusik; Dorfgeschichten; Hütte u. Schloss; Vom Heimatacker; Das Dorf bad; Das moderne Samaritän- und Rettungswesen auf dem Lande; Die Dorfkirche havi folyóirat; der Rechtsanwalt im Dorfe; Kochbuch; Gute Bilder fürs Land stb. mind új kiadványok, amelyeknek már a címe is elárulja, hogy azokat a faluért való lelkesedés sugallta és hatja át.

Még szabatosabban körvonalazza működési programját egy másik hasonló célú egyesület, a Volksverein für das katholische Deutschland in München Gladbach, amely 1890-ben alakult. Az egyesület célja egy keresztény világnézetben alapuló szociális reform végrehajtása ... Az egyesület a csak $\frac{2}{5}$ részben katolikus Németországban 20 évi működés után 600.000 tagra tudott szert tenni.

Egy országos szervezetet kell nekünk is létesítenünk, amelynek feladata legyen az elszórtan működő erőket egy közös célra egyesíteni a társadalom összes elemei szabad közreműködésével, a hatóságok és az állam hathatós anyagi és erkölcsi támogatásával, a vidék gazdasági és szociális bajainak elhárításával kiküszöbölésével a falusi jólétet növelni, a falusi otthont kedvessé, kellemessé és vonzóvá varázsolni s úgy társadalmi úton, mint az illetékes hatósági tényezők és az állam útján mindent megtenni, ami a falusi nép szociális, gazdasági, szellemi, erkölcsi, testi és nemzeti szellemenben való megerősödését előmozdítani alkalmas eszközök közül kínálkozik.

Lássuk csak a megoldandó feladatokat sorjában, nézzünk körül a népjóléti működés széles mezején s csoportosítsuk legalább főbb vonásokban a teendőket.

Népjóléti akció-körutunkat kezdjük a mezőn, a község határában s onnan haladjunk befelé egész az otthonig. A mezői jobb gazdálkodás irányítására vannak más tényezők, a megyei gazdasági egyesületek és gazdaköreink. Ebben a tekintetben egy népjóléti egyesületnek nem is lehet más feladata, mint az, hogy ezen létező testületek közé igyekezzék tömöríteni a gazdálkodókat s ahol gazdakör nincs, ott ilyennek alapítását sürgesse.

Ezen testületekkel karöltve fogja a falu népét az okszerű gazdálkodás előnyeiről és hasznáról, esetleg szükséges s csak közösen létesíthető talajjavítások, öntözőberendezések, partvédelmi munkálatok, faültetés, káros állati és növényi paraziták elleni védekezés, közlegetők létesítése szükségességéről meggyőzni s mindezzel kapcsolatban a tűz- és jégkár, baleset és állati elhullás elleni biztosítást ajánlani, propagálni s, magát a kisexistenciák gazdasági egyensúlyában oly nagy szerepet játszó életbiztosítást is a nép körébe bevezetni.

A mező után jön a falu, a népjóléti tevékenység központja. A falu érdekében kifejtendő tevékenységet bőségesen vázolja az a program, amelyet a magyarországi községek szövetsége tervezett. Annak kiegészítésül és magyarázatul felveendő volna még a központ és szervezeti működése körébe az ingyen jogsegély, a munkáselem részére a községi ügyeknek a központokban, tehát a megyénél és főleg a minisztériumokban való sürgetése, a közegészségügy terén küzdelem az alkoholizmus, a tuberkulózis és más ragadós betegségek ellen, kézi gyógytár létesítése, orvos és okleveles bába alkalmazása, csatornázás, gőz- és népfürdők tervezése és propagálása, artézi kutak vagy vízvezeték létesítése, ahol a talajvíz nem jó, ott a kutak higiénikus gondozására a nép kitanítása.

Közrendészeti és szépészeti téren önkéntes tűzoltóság szervezése és felszerelése, éjjeli őrség és világítás rendszeresítése, közutak gondozása és pormentesítése, az építkezések és utcák szabályozása, olcsó s a nemzeti motívumokat kidomborító, közegészségügyi szempontból kifogástalan s a hazai építészeti motívumok szem előtt tartásával falusi lakházak ingyen tervezése, általában a szép iránti érzék fejlesztése, esetleg helyi szépészeti egyletek létesítésével, melyek különösen a fásításra és parkírozásra helyezték a fősúlyt. Végül kulturális és kényelmi téren népházak, népkönyvtárak létesítése, a ponyva- és naptáriródalom ellátása, amely irányban a földművelésügyi minisztérium igen jelentékeny munkát végzett, zenekarok, dalárdák, tornaklubok alakítása, kiképzése, mozgószínház, vándor- és műkedvelői színielőadások, felolvasások, hangversenyek, aratóünnep rendezése és egyházi ünnepek, búcsú, községi emlénapok és a község szolgálatában érdemeket szerzett egyének megünneplése, gyermekdíjazás, cseléddíjazás, kirándulások és tanulmányutak szervezése, melyek mind alkalmasak egyúttal arra, hogy a társadalmi érintkezést előmozdítsák s az embert az emberhez közelebb hozzák.

Különösen érdekes megfigyelést tett Lippich Gusztáv, Jásznagykunszolgalmegye volt főispánja a zene lelket nemesítő és a néperkölcöket teljesen átalakító hatásáról. Azokban a megyei községekben, ahol a vasárnapi duhajkodások, korcsmai véres verekedések a cigányzene tüzelő hangjai mellett napirenden voltak, az u. n. *rezesbandák szervezésével a népmulatságok és összejövetelek normális lefolyásnak lettek* s a rendőri beavatkozásra, vagy épp bűnügyi vizsgálatra a legritkább esetben került sor.

Bámulatos hatása van azonban a műkedvelői színielőadásoknak a nép körében. Saját falumban szerzett tapasztalatokról szólhatok, hol egy lelkes fiatal tanítónak sikerült a tót anyanyelvű fiatalsággal remek magyar színielőadásokat rendezni, hogy azt a nép kívánságára sokszor meg kellett ismételni, jócskán jövedelmezett a vállalkozás a szereplőknek s az iskolaalapnak is, elvonta a szereplőket hosszú időre, a nézőket pedig az előadás kapcsán a korcsmától s kellemes szórakozásra hozta össze a falu minden társadalmi rétegét.

Az építészet terén a hazai motívumok megőrzésének és ápolásának érdekes példáját láttam Münchenben a *bajor állami tűzbiztosító intézetnél, mely kárbecslői útján az ország összes vidékein dívó építkezést módokat és stílusokat egybegyűjtötte* s egy rendkívüli tanulságos retrospektív mintagyűjtemény létesítése mellett az új építkezéseknek is irányt szab, mert a tűz által elpusztított lakházak és egyéb épületek újjáépítésénél ingyen tervekkel szolgál, sőt kölcsönt ad az építkezésre a kártérítésen felül s ha kell, maga vállalja az építkezést is.

A falu után jön a tulajdonképpeni otthon, ahová a ház, az udvar és a kert tartoznak. A lakás legyen egyszerű, ízléses berendezésű és egymagában ezért is kívánatos a háziipar legkülönbözőbb ágainak felkarolása, mert semmivel sem tehetjük annyira kedvessé és otthonossá lakásunkat, mint saját kezünk munkájával.

A német egyesületek a lakások képdíszéről is gondoskodnak, hogy annak hazafias és vallásos irányát biztosítsák s igazán a szépérzékét fejlesztésük ez úton is.

Nem elég azonban a lakályos otthon, kell tudnunk, hogy miképp védekezzünk a ragadós betegségek ellen s miképp gondozzuk gyermekeinket s betegeinket s végül miként öltözzünk, hogy abban a csín az olcsósággal párosuljon. A lakásnak legfontosabb tartozéka azonban a konyha. Itt lehet legtöbbet megtakarítani, de egyúttal a főzet ízletessége és változatosságával igazán kellemessé tenni az otthont. Ezen a téren egy népjóléti akcióra nagy feladat vár mert kétségtelen, hogy köznépünk konyhaművészete vajmi hiányos, de legfőként pazarló a sok zsír és tejfel használata miatt.

A kérdés már most az, hogy miként fogjunk a cselekvéshez. Nézetem az, hogy az összes, a falu érdekeivel törődő társadalmi testületek és szövetkezetek és a kormány bevonásával egy bizottság volna alakítandó, amelynek feladata volna a falusi jólét és az otthon ápolása tekintetében megindítandó mozgalom részleteit megalapítani s annak végrehajtásáról a meglévő s esetleg szükség szerint létesítendő szervek útján gondoskodni. Nem lehet kétség aziránt, hogy a törvényhatóságoknál ez a kezdeményezésünk visszhangra fog találni s érdekkörünkbe vonhatjuk ez után az akció célpontját, a falut. Mert az az első feladat, hogy e mozgalom körébe vonassék be falvaink nagy többsége, ha lehet az összesség.

Nem lehet kétségünk aziránt sem, hogy a kormánynak nemcsak igen becses erkölcsi, de jelentékeny anyagi támogatására is számíthatunk.

Az új mozgalomnak azonban más jelentékeny bevételi forrásai is lesznek. Törvényhatóságok, községek és egyesek, akik a falu felvirágoztatásában érdekelve vannak, bizonyynal nem késnek egy ily kezdeményezést anyagilag támogatni.

Hatalmas bevételi forrás lesz a sajtó, „A falu” címmel megindítandó szaksajtó, amely minden érdeklődőnek előfizetés fejében küldetvén, hatalmas terjesztője és apostola leszen az eszmének.

A mozgófényképes előadások, vándorszíntársulatok előadásai, felolvasások, könyvek kiadása, különösen a nép számára irt színdarabok, versek, énekek és zenedarabok, a falusi étellel kapcsolatos elbeszélések, ponyvairódművek termékek és népnaptárak, gyermek- és betegápolás és a háztartás apró-cseprő gondjait, az alkoholizmus káros hatását, a ragadós betegségek elleni védekezést stb. tárgyaló művek kiadása révén a központ tekintélyes jövedelemre tehet szert idővel, ha vidéki szervezeteit megalapozta. Szervei lesznek pedig mindazok a testületek, amelyek a népből alakulnak, vagy a nép érdekében dolgoznak, úgymint közvetve a gazdakörök, nőegyesületek, szépészeti egyletek, munkáskörök, dalárdák, zeneegyletek, illetve szervezett karok, tornaklubok, jótekonysági egyletek stb. s legfőként lelkes egyesek, akik áthatva a népjóléti tevékenység fontosságától, Önként ajánlják fel Önzetlen és nemes szolgálataikat.

Mindezen igen sokoldalú és változatos működés kifejtéséhez meggyőződésem szerint egy külön szervezetre van szükség, mert ezt a nagyszabású és sokoldalú akciót, a teendőik összességének végrehajtását egy létező s érdekképviselői alapon szervezett egyesület sem

vállalhatja csak úgy mellékesen, vagy épp érdekképviselői főfeladatai elhanyagolásával. Itt nem lehet tisztán jóakarattal vagy dilettantizmussal kísérletezni, ide mély tudás, nagy lelkesedés és még nagyobb áldozatkészség kell azok részéről, akik a vezetésre s irányításra vállalkoznak.

S hogy körülnézek tisztelt szociális bizottság, úgy e körben annyi mély tudást, annyi lelkesedést s annyi áldozatkészséget látok megszemélyesítve elsősorban e bizottság illusztris elnökében, akinek egész múlt tevékenysége a falu érdekében való lelkes agitációban s gyakorlati működésében merült ki, hogy egész bátran kérhetem fel az OMGE. szociális bizottságát, hogy ragadja meg a kezdeményezésre alkalmas pillanatot a falusi jólét és az otthon ápolását célzó országos mozgalom megindítására s ezzel a falu, a vidék gazdasági boldogulásának, szociális haladásának s nemzeti irányú fejlődésének szilárd megalapozására.

Ebben a reményben ajánlom elfogadásra az alábbi határozati javaslatot:

Határozati javaslat.

Kimondja a szociális bizottság, hogy a falu népének a városokba való özönlése, még inkább azonban a kivándorlás csökkentése céljából szükségét látja egy, a falu és népe érdekeit szem előtt tartó intenzív népjóléti országos mozgalom megindításának, amelynek feladata legyen úgy társadalmi úton, mint az illetékes hatóságok és a kormány bevonásával mindent megtenni, ami a falusi nép szociális, gazdasági, szellemi, erkölcsi, testi és nemzeti szellemben való megerősödését előmozdítani alkalmas.

E nagyszabású mozgalom megindítási módzatainak megbeszélése és kereteinek megállapítása céljából hívjon egybe a szociális bizottság egy szűkebb-körű értekezletet a kormány és azon társadalmi és szövetkezeti központok bevonásával, amelyek már eddig is gazdasági, szociális és kulturális téren elismerésre méltó működését fejtették ki.